

20 jaar na de bevrijding zond Radio Nederland Wereldomroep een herdenkingsprogramma uit. Van het daarvoor verzamelde materiaal zond de VPRO op 27 juni 1965 het gesprek uit dat Jan Roelands had met de heren Drees en Schermerhorn, formateurs van het eerste naoorlogse kabinet. Hieronder de tekst van dit interview, integraal met slechts enkele veranderingen in de (spreektaal)stijl. Dank voor de medewerking aan de heren Drees, Schermerhorn en Roelands en de Wereldomroep, de VPRO en de Groningse RONO-studio.

- Wat stond u voor ogen bij de term 'Herstel en Vernieuwing', was het alleen in de materiele zin?

Schermerhorn: Nee waarachtig niet. Aan de ene kant wisten we dat we voor een ongelooflijke chaos stonden - waarvan ik altijd zeg, dat de generatie van vandaag zich geen voorstelling meer kan maken van hoe het er toen uitzag -; aan de andere kant stonden we voor de realisering van een stuk van de gedachten, die in de oorlog waren ontwikkeld, ten aanzien van hoe wij meenden dat de samenleving er hoorde uit te zien en wat er gerealiseerd moest worden. Want ik moet u echt zeggen dat ik, althans van mijn kant, het gevoel gehad heb: wel de ploeg die hier aan begint, ik wil niet zeggen, die gaat hieraan kapot, maar dat is een stel mensen bij elkaar die voor een heel speciale taak staan en waarschijnlijk na een half jaar of een heel jaar vervangen zullen moeten worden door een stel mensen die dan verder gaan. Ik heb toen de term puinruimen gebruikt, dat betekende dus eigenlijk dat je aan opbouwen nauwelijks toekomt. Dat alles is enorm veel sneller gegaan. Ik heb het onlangs zo geformuleerd: Kijk wij hebben onderschat - toen althans -, als ik zeg 'wij' dan moet ik ook een beetje voor mezelf praten, ik heb onderschat de regeneratieve krachten die in een Europees volk, dat voor de oorlog een zekere traditie potentieel had, werkelijkheid was. Wij konden met betrekkelijk matige materiele hulp - ik denk nu aan de Marshall-hulp die later gekomen is - in een enorm snel tempo de zaak ook herstellen. Het herstel is veel vlugger gegaan en met veel minder moeilijkheden, dan we ons voorgesteld hadden. Maar als ik nou herstel en vernieuwing met elkaar in verband breng, dan moet ik constateren dat dezelfde regeneratieve krachten, die krachten van het herstel, die dus op materieel gebied bijzonder zegenrijk in ons volk gewerkt hebben, dat dat de andere kant van dezelfde medaille is, die ook de geestelijke vernieuwing, de geestelijke en politieke structuur gedrukt heeft in de richting van het herstel naar de vooroorlogse tijd. Dat zijn dus twee aspecten van de zelfde zaak. Op het gebied van het materiele herstel werkte het bijzonder goed, maar het heeft dwars ingewerkt tegen de gedachtenwereld van hen die een vernieuwing op allerlei gebied nastreefden. Daarom is er van die vernieuwing direct toch alleen het allerbelangrijkste, de Stichting van de Arbeid, overgebleven en is daarnaast de politieke vernieuwing door allerlei omstandigheden toch tenslotte begrensd gebleven. Dat is dus een hoogsteigenaardig verschijnsel, maar wat achteraf bezien toch wel logisch is. Zo zie ik het. Ik weet niet hoe Drees er over denkt?

Drees: Ik ben het er mee eens. Ik meen dat het herstel van Nederland behalve wat de woningnood betreft, boven alle verwachting is verlopen. Ik kan wel allerlei punten opzeggen: - er is nog deze tekortkoming,

of dit is toch nog iets dat te wensen overlaat. Maar er is geen vergelijking haast mogelijk tussen de chaos en armoede van toen - als je na gaat hoe de besmettelijke ziektes om zich heen hadden gegrepen, hoe de sterftcijfers waren, hoe de tuberculose begon (dat we niet genoeg sanatoria in orde wisten te krijgen en dat we nu niet meer weten wat met de sanatoria te beginnen) - zowel wat de volkskracht betreft als wat het herstel van het land aangaat, is het geslaagd zoals we niet hadden kunnen verwachten. Ik denk ook aan het breken van de banden met Indonesië; de voorstelling vroeger als de heerschappij verloren ging: 'Indië verloren, rampspoed geboren in Nederland! er is niets van terecht gekomen. (Adhesie Schermerhorn) Nederland heeft zich ook daar bovenuit gewerkt, het heeft ook dat weten te verwerken. Het heeft het probleem niet gelukkig opgelost, maar het heeft de gevolgen uitstekend weten te verwerken en er is inderdaad volkskracht uit gebleken, waardoor we verheugd mogen zijn over wat er gegroeid is. Wat het sociale betreft, de sociale zekerheid is aanzienlijk verbeterd, dat vind ik een grote vernieuwing. De sociale verhoudingen zijn net op het ogenblik bezig weer iets slechter te worden.

S. : En Drees, het feit dat jij in '47 al de mogelijkheid en de moed had om met de oudedagsvoorzieningen voor den draad te komen, dat vind ik toch ook altijd een teken dat het herstel bijzonder snel verlopen is, want dat was toen toch op dat moment vergeleken met voor de oorlog een hele operatie.

D.: Ik ben natuurlijk heel gelukkig geweest dat die mogelijkheid bestaan heeft. Het was een heel sobere voorziening, die toch op dat ogenblik door de mensen zeer gewaardeerd werd - inderdaad.

S.: Zeker!

- Die sociale voorzieningen, heeft u die al in de oorlog voorbereid?

D.: Ja. Vooreerst is natuurlijk in allerlei kringen al vroeg - toen men toch hoopte op bevrijding - erover gesproken, dat men na de oorlog niet meer moest kunnen terugvallen in de situatie zoals men die in de crisisjaren gekend had, met ontzaglijke werkeloosheid; dat bovendien in allerlei vormen de maatschappelijke zekerheid groter moest worden, terwijl tot nog toe bij ouderdom en werkeloosheid de voorzieningen bijzonder onvoldoende waren. Daarnaast bestond sterk het gevoel dat de verhoudingen ten opzichte van de arbeid - dus ook tussen ondernemers en arbeiders - toch anders moesten worden. Aan de ene kant zijn dus de algemene denkbeelden daarover besproken in allerlei persoonlijke contacten, in het geheim overleg tussen de politieke partijen en in comité's, die weer daaruit ook in contact met andere maatschappelijken zijn voortgevloeid - maar tenslotte hebben we ook gehad het college van vertrouwensmannen waarvan ik lid was. Met pater Stokman vooral heb ik toen de sociale kwesties kunnen bespreken met wat toen eigenlijk was de Stichting van de Arbeid in wording. Toen is er een contact geweest tussen de organisaties van de ondernemers en die van de arbeiders, de geheime dus natuurlijk, met topfiguren zoals Stikker en Kupers; van katholieke kant, van de arbeidersbeweging, ook met bv. De Bruin en ook - van de werkgeverskant met Kortenhorst, later voorzitter van de Tweede Kamer. Daarin werden dus ook de toekomstige sociale ontwikkelingen besproken en daar heb ik dan gedeeltelijk aan mee kunnen werken, omdat ik in het overleg betrokken werd. Daaruit is - naar de kant van die organisaties - de Stichting van de Arbeid gegroeid, die bedoelde na de oorlog een geregelde samenkomst van de topfiguren te garanderen om alle moeilijkhe-

den die zich zouden kunnen voordoen te bespreken, niet alleen een al bestaand conflict op te lossen, maar bovendien toch in algemenere zin toch op sociaal-economisch gebied te bevorderen dat er een aanvaardbare structuur ontstond. Zonder dat alles tot stand gekomen is in de vorm waarin men het zich toen gedacht heeft, moet ik toch zeggen, dat heel veel daarvan na de oorlog inderdaad verwerkelijkt is.

- Professor Schermerhorn, kunt u iets vertellen over de ideeën die u in de bezettingstijd in Nederland gehad heeft over de inrichting van het naoorlogs Nederland en ook over de verhouding Nederland-Indië, Nederlands-Indonesië?

S.: Ja. Een enkele opmerking over de wijze waarop dat bij mij gegroeid is. Dat is eigenlijk in hoofdzaak begonnen in die merkwaardige groep die door de Duitsers gevormd is in het gijzelaarskamp van Gestel. Daar hadden we een aantal mensen bijelkaar, die na bepaalde losse conferenties gekomen zijn tot een formele of vaste formatie, die eigenlijk ook langs de zelfde lijn als die Drees nou aangeeft getracht hebben over het volledige front van het nationale bestel te komen tot bepaalde voorstellen en voorstellingen, waarvan men hoopte dat die na de oorlog zouden kunnen worden gerealiseerd. Speciaal ook dat zelfde sociale probleem, - de hele arbeiderswereld in al zijn facetten, is daar een heel uitvoerig onderwerp van studie geweest en daar zijn dan ook stukken van opgesteld, die ook zelfs - later- buiten het gijzelaarskamp gekomen zijn. Maar waarvan de inhoud toch op menigerlei gebied parallel liep aan datgene wat Drees en anderen - min of meer in de zelfde tijd en ook daarna - besproken en tot stand gebracht hebben.

- Heeft u overigens in oorlogstijd, dus in bezetting, contact met elkaar gehad?

S.: Jazeker. Vooral toen ik in '44 het hele jaar in Amsterdam rondzwierf, van het ene adres naar het andere, waar ik in hoofdzaak met de illegale pers te maken had. Toen kreeg ik dus ook vanzelf contact met wat later de vertrouwensmannen waren.

D.: We zaten dicht bij elkaar ondergedoken.

S.: In zo'n stad als Amsterdam, waar je eigenlijk veiliger zat als op een boerendorp, daar was dat contact dat men in het algemeen met elkaar had, veel ruimer als dat men zich dat wel eens voorstelt. En vandaar dus ook dat die hele ideeënwereld zich daar ontwikkeld heeft en vanzelfsprekend ook niet zonder contact met elkaar bleef.

Nou vroeg u ook naar Indonesië. We hebben dus in de winter van '44 - '45 die Indonesische Commissie uit de illegaliteit gehad. Dat was eigenlijk niets anders dan een gezelschap uit de illegale pers over de volle breedte - van de Waarheid af tot aan Trouw toe-, samen ook met nog een Indonesiër die daar bij zat, Setijadit. Die commissie had als taak na te gaan onder welk motto het mogelijk zou zijn na de bevrijding van Nederland militaire vrijwilligers te werven ten behoeve van de bevrijding van Nederlands-Indië. Goed, dat was dus een zeer beperkt doel, maar het spreekt natuurlijk vanzelf, dat we toen al vrij gauw moesten zeggen ten behoeve van welk soort Nederlands-Indië wij meenden dat we het recht hadden om vrijwilligers te werven en de kans om ze ook inderdaad te krijgen. Wij belandden toen natuurlijk direct in het politieke vaarwater, waarbij dus de rede van de koningin van 7 december '42 eigenlijk toch wel het algemeen aanvaarde richtsnoer was, hoewel natuurlijk dat richtsnoer toch niet zo bar veel betekende, omdat het niet veel meer voorstelde dan een ronde tafel conferentie in concreto, maar dat betekende in vergelijking

tot de toestand van voor de oorlog natuurlijk toch al vrij veel. Ik heb persoonlijk aan deze besprekingen altijd bijzonder goede en plezierige herinneringen bewaard, ondanks alle verschillen die daar waren van Gerben Wagenaar tot Bruin Slot. Toch waren toen die verschillen lang niet zo erg als dat ze later geworden zijn. Wel om de eenvoudige reden dat we geen van allen een zuivere voorstelling konden hebben van hoe de wereld er na de oorlog uit zou zien.

- Hebt u zich overigens ook bezonnen op een binnenlandse politieke constellatie na de oorlog in Nederland? Wat had u voor ideeën daarvan?

S.: Ik weet niet hoe Drees daar nou over denkt.

D.: Wij hebben het natuurlijk om zo te zeggen van verschillende kanten benaderd. Wij hebben binnen de SDAP, waar we tenslotte toch ook een zeker kader bijeen hielden en waar we ook geregeld vergaderingen hielden, vrij veel gedaan. Tot 20 mensen mocht je bijeen komen zonder vergunning en dan mocht je geen politiek onderwerp bespreken en het heette natuurlijk dat je dan iets anders behandelde. Maar we hebben dus vrij veel in het land vergaderd, vooral ook het partijbestuur is blijven vergaderen. Toen hebben wij ons aldoor uitvoerig er over beraden, dat we tenslotte een bredere maatschappelijke en geestelijke grondslag moesten hebben voor het socialisme dan we tot nog toe in Nederland gehad hadden. Wij bleven van oordeel dat confessie tenslotte geen basis kon zijn voor vraagstukken waarvoor je in deze maatschappij, in deze staat telkens gesteld wordt. We hoopten dus op een sterke vernieuwing van de partijgroeperingen. Welke rol de SDAP daarin zou spelen, die vraag is daar uitvoerig bediscussieerd. Tenslotte is dat vanuit de Volkbeweging, die vooral voorbereid was in St. Michiels-Gestel, wel eens besproken ook met Schermerhorn en Banning, die daar een rol in speelden.

S.: Ja, kijk, in Gestel heeft heel sterk de gedachte gespeeld dat wij moesten loskomen van de confessionele partijindeling, omdat dat altijd de bekende nariheid oplevert dat de politieke gezichtspunten niet volledig beheerst kunnen worden door religieuze levens- en wereldbeschouwing. Wij hebben gespeeld met de gedachte van een Engels systeem - daar komt het in feite eigenlijk op neer - dus een twee partijen-stelsel. (Misschien dat Engeland toen voor ons een nogal ideale situatie voorstelde, zoals we daar zaten). Maar dat ging dus eigenlijk toch ook wel in de zelfde richting als waarin Drees nu de gedachtengang in de SDAP uiteen stippelde. Natuurlijk is het na de oorlog niet zo glad gegaan. Het heeft ook tijd gekost, besprekingen binnen de groeperingen. Dat heeft dus tengevolge gehad dat eigenlijk de politieke, zuivere constellatie pas duidelijk is geworden in februari, toen de Parij van de Arbeid gesticht is en daarna.

D.: Mag ik misschien iets zeggen dat naar mijn mening een bijzonder groot gevolg gehad heeft voor de mogelijkheid van politieke hergroepering. De vakcentrales hadden onderling al overleg gepleegd tijdens de oorlog. Het NVV had graag één vakbeweging zonder confessie gewild, maar de katholieke en protestantse vakbewegingsleiders wezen dat af. Die wilden wel een samenwerking tussen de besturen, in de toppen - en die samenwerking is ook goed geworden - , maar die weigerden bepaald eenheid, die vonden dat scheiding naar confessie in de vakbeweging moest blijven bestaan. Dat maakte het bijna onmogelijk voor de vakverenigingsleiders van katholieke en protestants-christelijke kant om te zeggen in de politiek, daar gaan wij samen met diegenen met wie

we in het NVV niet samen willen gaan. Toen heb ik aldoor gesteld: als de arbeidersleiders van protestant-christelijke en van katholieke kant het niet doen, dan kun je niet verwachten dat de massa van de arbeiders het doet en dan blijft het overwegend een beweging van de intellectuelen. Dat is mijn verwachting geweest en dat berustte voor een groot deel op het feit, dat om zo te zeggen, ontijdig, in een te vroeg stadium de vakbeweging besloten had gescheiden te blijven. Dat heeft toen een tijd lang de Eenheidsvakcentrale de wind in de zeilen gegeven, om het woord, om de naam. Daar hebben de communisten de geweldige fout gemaakt om het helemaal in communistisch vaarwater te willen leiden en van de communistische partij uit te commanderen, anders hadden ze veel grotere kans gehad.

S.: Ik ben het daar helemaal mee eens. Merkwaaardig sluit daar bij aan een opmerking die ik een dezer dagen hoorde bij de beschouwingen over de radioomroep, waar gezegd werd: wanneer onze eigen radio-omroep, onze eigen stem niet meer klinkt, dan is de consequentie daarvan dat noch het CNV, noch ook de christelijke partijen te handhaven zijn. Dat is die zelfde gedachte van: het is één geheel.

D.: De samenhang van het een en het ander.

S.: De samenhang van deze maatschappelijke verschijnselen in ons land. Vandaar dus ook dat ik op dit ogenblik eigenlijk, hoewel ik dus de kwalijkste kant van deze affaire vind de politieke zijde van deze splitsing, - veel erger dan die aan de vakbewegingskant -, dat komt misschien omdat ik er verder van af sta dan van de(interruptie)

D.: Maar daar is een vastere samenwerking, bij de vakbewegingen een vastere samenwerking dan bij de politieke partijen.

S.: Ja daarom. Dat is een ontwikkeling die je op het ogenblik duidelijk waarneemt en waarom dat afschuwelijke woord 'zuilen' toch voor mij onaanvaardbaar is.

- U hebt net iets verteld over die ideeën die u in de oorlog ontwikkeld heeft over de inrichting van de naoorlogse Nederlandse maatschappij. In hoeverre heeft u in die periode steun gehad van de regering uit London en contact had met de regering uit London?

D.: Wij hebben niet zo zeer van de regering uit London steun gehad. Wij hebben onzerzijds, - eerst als het Vaderlands Comité, waarin de politieke partijen dus ook vertegenwoordigd waren, en daarna ook als College van Vertrouwensmannen - onze denkbeelden wel in schriftuur aan de regering overgelegd, bv. over de vorming van het parlement, wat later een groot strijdpunt is geweest. Dus zijn er veel rapporten van politiek, van sociaal, van economisch karakter naar London gegaan om in te lichten over de situatie, over denkbeelden, ook om over de toekomst eigenlijk iets toch aan te duiden, in welke richting we graag zouden willen dat het ging. Maar men kan niet zeggen dat dat een gedachtewisseling geweest is met London. London had in sommige gevallen, ook omdat stukken soms verloren gingen en omdat ze bij een verkeerd departement terecht kwamen, wetsvoorstellen ontwikkeld die sterk afwaken van wat hier de bedoeling was. Er is - vanuit mijn standpunt gezien - één merkwaaardig ding geweest: een telegram uit London, waarin buiten alle kabinetsformaties om gezegd werd, dat men hoopte dat ik minister van Sociale Zaken zou worden. Ik vond dat een politiek allerwonderlijkste methode, maar eerlijk gezegd, dat was nou wel juist het ambt dat ik het liefst zou bekleden.

- Zo pratend zou u dan nog eens na willen gaan wat nu het gewichtigste punt is geweest - u hebt het net in het algemeen even genoemd,

prof. Schermerhorn - ^{Waarom} die ideeën die in de oorlog gegroeid zijn, zich niet waar hebben kunnen maken - na de oorlog, waarvan u nu, 20 jaar na datum, moet zeggen: nou nee op dat punt is het zeer anders gegaan - en waarschijnlijk jammer anders gegaan - dan wij ons voorgesteld hadden. U heeft zoëven de politieke constellatie genoemd. Zo zijn er nog andere, misschien concrete punten, die u al ten tijde van uw ministerschap in het Kabinet van Herstel en Vernieuwing voor ogen stonden; dat u zei: dit is toch wel jammer, wij hadden ons voorgesteld dat we....(interruptie)

S.: De grootste ellende naar mijn smaak blijft nog altijd de gehele geschiedenis met Indonesië.

D.: Dat heeft in alle opzichten het elan gebroken, heeft een grote verdeeldheid gebracht.

S.: Het werkelijke verlies van Indonesië op de wijze waarop het bestond heeft kennelijk - als je nou de hele situatie bekijkt - natuurlijk wel in ons volksbestaan gevolgen gehad. Een stad als Amsterdam heeft daar bepaald wel onder geleden, ook materieel daaronder geleden. Ik vraag me wel eens af in hoeverre het in dit opzicht meer geleden heeft dan onder het verlies van 100.000 joden, dat is voor mij nog een onopgeloste vraag gebleven: wat het ergste geweest is - afgezien van het menselijke - ik bedoel nou het materiele. Maar wat een bijzonder bedenkelijke invloed geweest is, is de afschuwelijke splitsing van de geesten, die dat hele Indonesische probleem in het Nederlandse volk ten gevolge heeft gehad. Dit is nou op het ogenblik natuurlijk in belangrijke mate verzacht. Ik kan dat persoonlijk vrij gemakkelijk afmeten naar de wijze waarop vroeger gereageerd werd op de persoon van ondergetekende en de reacties die ik op het ogenblik krijg.

D.: Hadden ze maar meer gehandeld zoals Schermerhorn vond, zeggen ze nu.

S.: Bindelijk zijn we van deze hele affaire af, zeg ik wel eens een keer en dat is op zich zelf een liquidatie van moeilijkheden en narigheden.

- Maar daar is toch wel een litteken overgebleven, denkt u?

D.: Ja. Het werkt nog altijd enigszins door natuurlijk. Maar vooral, het hééft nu eenmaal de verhouding indertijd bedorven. Dat blijft altijd een rol spelen, maar er is een zeer aanzienlijke kentering. De scherpste tegenstelling, politiek, was - behalve met Welter, die een apart partijtje had gevormd - die met de anti-revolutionairen. Nu behoren ook anti-revolutionairen persoonlijk, die indertijd in dit opzicht zeer scherp stonden, tot de meest verzoeningsgezinden met Indonesië. Het wordt wel geleidelijk, ook in zijn gevolgen, geliquideerd. Maar je hebt nog altijd agitatie, in de zaak Ambon b.v., maar het heeft niet meer een diepgang zoals het dat vroeger had.

S.: Dat is bepaald wel zo. Maar een van de ellendigste aspecten in dit hele fragstuk vind ik het feit dat men niet op tijd heeft ingezien wat er in de wereld aan de gang was, (Ik heb wel eens gezegd: toen het bloed over de straat vloede, bij wijze van spreken, was men nog niet bereid om te erkennen dat de wereld veranderde. Des te trager zal men inzien de noodzakelijke wijzigingen van de hele situatie op allerlei gebied, wanneer het bloed er niet meer aan te pas komt.) - dat de natuurlijke neiging tot vertraging van alle ontwikkelingen van het maatschappelijk bestel ten opzichte van de technisch-economische ontwikkeling, waarin wij staan, slechts moeilijker voelbaar zijn dan dat het geval was met een dergelijk tragisch probleem als Indonesië. Maar dat is nu eenmaal een eigenschap van de mens in het algemeen

geloof ik, dat je het begrip verandering niet altijd zo gemakkelijk aanvaardt.

- 'Het begrip verandering niet zo gemakkelijk aanvaardend', ook op andere punten dunkt mij is in uw beider beleid na de oorlog dat naar voren kunnen komen. Ik denk aan een aantal maatregelen die uw Kabinet heeft moeten nemen, die bij de Nederlanders weinig populair waren. Ik denk aan de maatregelen op financieel gebied b.v.

D.: Dat is juist zo sterk. Toen was Lieftink bij velen steen des aanstoots. Achteraf heb ik de indruk dat men zegt, dat was een minister van Financiën, die mocht gezien worden, dat was nog zo'n bekwame heer. Het waren de Indonesië-kwestie en de belastingen die hoofdzakelijk tegen ons uitgespeeld werden. In dat opzicht is de stemming wel langzamerhand grondig veranderd.

S.: Ik wil toch ook nog wel eens als voorzitter van de club, een keer zeggen met hoeveel gevoel van saamenhorigheid dat eerste Kabinet samen voor die afschuwelijke taak gestaan heeft en gewerkt. Ik herinner mij maar één keer dat wij ergens over gestemd hebben (Ik zal niet zeggen over wat voor een onderwerp dat was, dat is van het gezichtspunt van vandaag uit een volstrekt belachelijke aangelegenheid). Wij hadden natuurlijk allen het gevoel dat we voor een gemeenschappelijke, bijna onmogelijke taak stonden en dat daar ieders krachten voor nodig waren, en dat heeft blijkbaar die vorm van saamenwerking mogelijk gemaakt, die eigenlijk toch bij veel van die toenmalige ministers een - ondanks alles - toch wel prettige herinnering achter laat.

- U heeft een beetje heimwee naar het gevoel van eendracht dat er toen heerste?

S.: Ja: het aanvaarden van een gemeenschappelijk taak zonder dat toen, op dat moment, de politieke tegenstellingen een bijzonder grote rol speelden.

D.: Ik krijg de indruk dat iedereen, die in dat Kabinet gezeten heeft, aan dat jaar werken mooie herinneringen heeft, ondanks de ontzagelijke moeilijkheden waarmee we te kampen hadden.

S.: Misschien juist daardóór Drees!

adv.

ACADEMISCHE BOEKHANDEL
SCHOLTENS & ZOON N.V.
Grote Markt 43
Groningen tel 21319 en 24656

uit voorraad leverbaar o.m.:

DEBRAY - Twee verhalen	f. 3.50
DEBRAY - Revolutie binnen de Revolutie?	- 2.50
CHE GUEVARA - Le socialisme et l'homme	- 5.50
CHE GUEVARA - Souvenirs de la guerre révolutionnaire	- 12.75
GIAP - Guerre du peuple, armée du peuple	- 5.50
HEGEL - Studienausgabe I; Gymnasialreden, Aufsätze, Rezensionen	- 5.25
PLUMYENE/LASIERRA - Le complex de gauche	- 8.45
VERHOEVEN - Tegen het geweld	- 4.75
DE VRIES - Een ophitsend geschrift. De geschiedenis van een illegaal blad	- 7.50